

és Hubernek talmudi szemelvényeiről, melyekhez legújabban (1899.) hozzájárult Flesch, Gondolatok a talmudból cz. anthológiája.

Számos rövid szemelvény a legkülönbözőbb fordításokból, melyek közül szerző a Wünsche-félet és az Itzkowski kiadásában, Berlinben 1878 óta megjelenő, még be nem fejezett misna-fordítást tartja a leg-sikerültebbeknek és két régi hasonmás egészíti ki a tartalmas könyvet, melyet a talmud iránt érdeklődőknek melegen ajánlunk figyelmébe.

Dr. Eisler Mátvás.

KÜLÖNFÉLÉK.

Az Erdélyi Múzeum Egylet megnyitása negyven évvel ezelőtt.

(1859. nov. 23—25 én.)

Negyven évvel ezelőtt történt az Erdélyi Múzeum Egylet ünnepies megnyitása, melynek leírása egykorú kéziratomban így következik:

A Kolozsvári Közlöny s a magyarhoni lapok közül különösen a Pesti Napló ez időben megjelent számai számos ismertetését hozák ezen nemzeti ünnepélynek, melyet 1848-tól fogva Kolozsvárt nem látánk: mindazáltal mégis jónak látom némelyeket még feljegyezni.

A gyűlés a felébredt nemzeti öntudat által felköltött izgalom befolyása alatt készült megnyilni.

Magyarországon a protestánsok merész fellépése, a Kazinczi-ünnep, az esztergomi jubileum kitöréssel határos demonstratioi előzték meg.

Megjött a hír, hogy Pesten tetőtől talpig magyarban kezdenek járni. Itt is a szabók, gombkötők és cipészek nem győzték a megrendeléseket.

Gyűlni kezdett a vidék, mintha országgyűlés lenne.

A herceg — Lichtenstein Frigyes herceg új fő kormányzói helyettes — harmadnappal azelőtt érkezett meg. Estve nála fáklyás zenét adott a város, hogy benne a múzeumot elősegítő kormányzó előre megtisztelve legyen s a többi nap a nemzeti érzelemnek szenteltessék.

Másnap reggel a herceg gr. Mikóhoz megy, s azon kérdést teszi, mint magyar mágnáshoz: gondolja-e, hogy ő Felsége ellen, s ő ellene nem lesz-e valami tüntetés? A felségről nem szólhatok — felelt gróf Mikó, — de hogy hercegséged ellen nem lesz, arról jót állok. Jól van — felelt megnyugtatóan a herceg — mást akartam királyi biztosnak nevezni, de így magam leszek.

Hazament, huszár tábornoki ruháját kiporoztatá, de annyira meghizott vala, hogy másnapra se sikerült magát bele préselni.

Estve roppant fáklyás zene volt, ének, mit a rendőrség nem akart megengedni, de a herceg közbe szólt. Adták pedig a magyar akademia

küldöttségének, kik közül br. Eötvös br. Bánffy Albertnél, a többi Radáknénál voltak szállva. Onnan gr. Mikóhoz mentek. Az itt tartott beszédeket a rendőrség törölte, de lenyomatban nálam meg van, együtt a gr. Mikó felelő beszédével.

Az urak délfelé a hercegnél tisztelegtek.

Másnap, 23-án, kora reggel a nép előnté az utcákat. Gyönyörű idő volt. Díszruhás, kardos, kalpagos főurak léptek elő. Hivatalnok, katonaság — mint mondják, a herceg rendeletéből — nem volt látható. Mások szerint a katonaság a kaszárnyában fegyverben állt.

Tíz órakor a redout, hol az utolsó országgyűlés folyt, zsufolya lett. A karzaton úrnők. Ott ült mint egy matrona Radákné, kiről azon adomát hallók, hogy háta megett német beszédet hall, dr. Szabó családjától, s megfordul: ugyan zsidónék is vannak itt? S a miut később újra beszélnek, felkiált: már ez mégis gyalázat, hogy e nemzeti ünnepen a becsületes magyar nőket olyanok zárják ki, kik magyarul sem tudnak.

Veje, Bernád, az előtti napok egyikén a nemzeti szálloda éttermébe megy, leül egy asztalhoz; később jó egy földesúr, az más asztalhoz ül; később jó egy kereskedő, az is máshoz; később egy mágnás, az is máshoz, s így elfoglalnak hat asztalt. Erre Bernád zugolódik, s a legközelebbi vendéghez így szól: Franciaországban a minister a polgár mellett foglal helyet, ha kávéházba megy, mert azért megy közhelyre, hogy érintkezzék; itt minden ember maga egy catteria.

És a catteriak a nagy naptól simulni kezdenek. A teremben mintha minden egyenlő lett volna.

Nem írom le a gyűlést. Csak azt jegyzem meg, hogy a régi ellenzék szónokait újra hallottuk, s Eötvös, a magyar akademia alelnöke és képviselőjétől olyan beszédet hallottunk, mely minden ember fejét egy fővel emelte; s hogy a herceg maga is szavazott, s arra szavazott, hogy a nyelv magyar legyen; s hogy a herceg segédet nem hozott fel, s hivatalnokai egyenruhát sem hozott magával — éljenezték.

Gyűlés után gr. Mikót az egész gyűlés haza kísérte.

Délután két órakor kétszáz egynehány terítékű bankett volt, a redoutban, hol mivel sokan helyet, jegyet nem kaphattak, oda mentek közönségnek.

Meglepő volt, hogy a császárért köszöntés nem volt; valamint hogy az egész gyűlésen egy szóval sem említették.

A herceg az ebéden szintén jelen volt. Érette, az akademiai küldöttségért, gr. Mikóért ki volt osztva a szerep. Annak végezetével kezdődött egy pohárköszöntés, mely a telegraphot azonnal mozgásba hozta.

Br. Jósika Lajos, az egykori kormánypárt vezére, éltette a kitarást és egyetértést, melyet a 10 évi közös szenvedés teremtett, s mely egymással kibékített.

Hintz György, szász pap, éltette a más nemzetiségeket, kik az

ármányszülte félrevezetésből kiábrándultak, s az általa imádott magyar nemzettel együtt érzének. Zsákodi Horváth János, egykori követ és főispán, a magyart a huszárhoz hasonlítja, ki kapitánya elé áll és szól: kapitány úr, panaszoltam-e szolgálatom alatt? rezoniroztam-e 10 év alatt? de most capitulatióm kitölt, bocsásson szabadon, mert vagyonom idegenek tönkre juttaták, s hagyjon engemet, hogy dolgaimat rendbe hozzam.

Szász Domokos, ref. káplán, ivott a bujdosókért. Szóval mindenki ivott azért, a mi lelkét nyomta. A nemzet kibeszélte magát.

Estve fényes világítás. Br. Bánffy Albertnél, a volt főkormányzó lak erkélyén „éljen a magyar“ felírat. Az unitárius kollegiumban a felső emeletben vörös, középsőben fehér, alól zöld mécsek égtek. Szébb világítás 1848 óta nem volt.

A színházban Bánk-bánt adták. Ezt a hymnus éneklése előzte meg, mit az összes személyzet magyarban énekelt. A háttérben Erdély czímere, tricolor, zászlók.

Utána a Rákóczi-ra roppant taps, éljenzés; a muzsika lejár, újra, újra, és ismét elkezdik, pedig senki sem hallott belőle egy kukkot sem, legfelebb a trombitát.

Megkezdődött Bánk-bán. Roppant lelkesülés. Minden mondásra tapsolni kezdenek. A herczeg az első felvonás után elment.

E nap kezdék a nők a pártákat, magyar főköntösöket a színházban bemutatni. Másnap a férfiak kalappjai is mind jobban tollasodnak. A magyar viselet mindennapivá kezdett válni, sarkantyút kezdtek viselni. Magas tetejű kalap csak írmagul mutatkozik, az sem magyar fejen.

A második nap, nov. 24-e, harmadik nap nov. 25-e, csak emelte a lelkesülést. Másodnap Mikónál, harmadnap gr. Kemény Samunál, negyed nap Radáknénál volt nagy ebéd. A toasztok mind tüzeesebbek. Br. Kemény István többek közt kimondá, hogy a jelen helyzettel egy becsületes magyar ember sem lehet megelégedve. A herczeg csak hallgatott; s szelid természete mellett is, Zeyk Károly, Tisza László, gr. Bethlen Gábor, br. Kemény István felállásánál mindignagyot nézett. Sokat értett, sokat nem. Mert a poharazás magyarul folyt, de a társalkodás, hogy német ne legyen, francziául ment, hogy a herczeg részt vehessen.

Szombaton az akadémiai küldöttség elment. Elkisértük kocsikon. A szász pap is velünk . . .

Azonban már szombat délután hivatják a Kolozsvári Közlöny szerkesztőjét, Dósát a rendőrségre, s mondják, hogy semmi beszédet sem szabad kiadni. Mert a lap hetenként kétszer jelent meg, a szerdai lap már sokat hozott; a vasárnapi még többet hozott volna. Felmennek a herczeghez s a gyűlésben folyt hivatalos beszédek közlését megengedte.

Néhány nap mulva a rendőrség parancsot kap fenről, hogy a beszédeket, toasztokat, felíratokat gyűjtse be, s kérjen felvilágosítást az illetőktől.

Br. Bánffy Albert „Éljen a magyar“ felíratán kezdik. Mire a báró azt kérdi, hogy csakugyan volt-e? Ha volt, feleli, bizonyosan fia csinálta (10 éves). Egyébiránt éljen a magyar, ő is azt mondja.

A toasztok közül legszembeszökőbb volt nekik a Hintz György szász papé, de senkitől sem kaphaták meg szövegét, senki sem akart emlékezni.

Horváth Jánost köszöntőjéért 4 óra Zsákodra internálák, a hol élt a forradalom után. Szász Domokost a menekültekért, határozatlan időre Kolozsvárra.

A nyomozás még decz. 10. is foly. De nincs sok kedvük hozzá. Féltik az irhájukat a nyomozók.

Azért a párták a színházban szaporodnak, a férfi kalapok tollasodnak; mindennap több magyar nadrág s több ezüst sarkantyú.

A német, külföldi lapok telvék a magyar kérdéssel. Izgalom, roppant kihívó magatartás . . .

Kővári László.

B. Kemény Zsigmond levelei b. Wesselényi Miklóshoz.

I.

Pest, május 10-én 847.

Édes Miklós!

Becses leveledet már nyolcz napja ugyan, hogy vettem; de közlöttem mindkét ahhoz mellékelt tervedet Pulszkyval, Laczival¹ s több jó barátainkkal, kik jobb részt már a jutalomkérdésre nézve kaptak tőled felszólítást.² E miatt kissé késtem. Aztán három nap óta megint olyan hányó hideg forma betegségem van; mi most is, midőn már nagyon meggyengült, alkalmatlanná tesz mind az olvasásra, mind az írásra. Többnyire alszom. Tegnapelőtt d. u. négykor szunnyadtam el egy divánon s reggel, midőn már megvirradott, ébredtem föl. Ma azonban aránylag igen frissen érzem magamat s tüstént meglátogattam Deákot, ki tegnap óta Pesten van és egy pár hét mulva Németországba indul. Reményemen felül jó színben és derült kedélyűnek találtam; ezen szerencsés hangulata azonban alig tartott egy óranegyedig. Folytonosan sötétebbé lőn s midőn kevéssel utóbb vele együtt az ebédlőszobába mentünk, fejére kezdett a vér tódulni, karjai zsibbadoztak, úgy hogy az ebédet félbe kellett hagynia s a délután nagyobb részét is többnyire fészédelgések közt tölté. — Ő nagyon sokat kérdezősködött felőled, s én minthogy még Zsibón nem valék, igen kevéssé elégíthet-

¹ Teleki László gr.

² B. Wesselényi a parasztság története megírására akart pályadíjat kitűzteni az akadémiával.